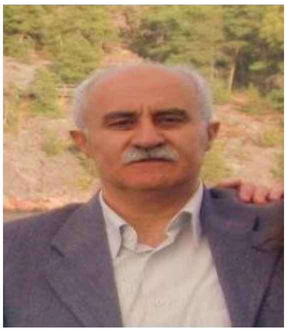

ناسیونالیزم

وەرگێڕ : حامید مائیلی
لە سۆئیدییەوە

ناسیونالیزم یانی نەتەوەیی بوون (ئەو وشەیە لە زمانی فەڕانسەیی nasionalisme و لە وشەی nation" "کە لە بنەڕەتەوە لە وشەی لاتینی nascor واتە (من هەم)(لەدایک بووم)(هاتوومە دونیا) وە هاتووە . ئەوانەی کە سەر بەو باوەڕەن بە ناسیونالیست واتە نەتەوەیی ناسراون . ناسیونالیزم جیهان بینی یەکە کە لەیەککگرتوویی تایبەتمەندییەکانی یەک نەتەوە دە جوغرافیایەکی دیاریکراودا سەرچاوەدەگرێ . ناسیونالیزم حورمەتی فەرهەنگ و مێژووی نەتەوەیی دەگرێ و خوازیاری دامەزراندنی دەوڵەتێکێ نەتەوەیی بە هەموو تایبەتمەندییەکانی خۆیەوە.

ناسیونالیزم لە دەستپێکی سەدەکانی 17 ی زایینی لە ئوروپا سەری هەڵدا و تا سەدەی هەژدە درێژەی بوو و دەو ماوەیەدا دامەزراندنی ئەو دەوڵەتانەی لێکەوەتەوە کە ئەوڕۆ ئێمە دەیانبینین و دەیانناسین . دوای شەڕی دووهەمی جیهانی هاوتەریبی ناسیونالیزم و مارکسیزم بوونە هۆی سەرهەڵدانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ئەو گەلانە کە لە ژێر دەستەلاتی کۆلۆنیالیستەکان (ئیستیعمار) دا بوون.

سەرەڕای ئەو ڕێز لێگرتنەی نەتەوەیی و نیشتیمانی ,ناسیونالیزم دە جەغزی گێرۆدەییەکی ئەویندارانە دا خۆدەنوێنێ، دەکرێ **ناسیونالیزم بە مەنتیقێک بۆ گەلانی ئازار چێشتوو و پێرێخراو و پێشێلکراو دابنرێ** . ئامانجی ناسیونالیزم دە مەبەستی هاوولاتی ویستن و خەلکی خۆ پاراستن دایە ، هەر بۆیەشە ناسیونالیستەکان دەڵێن ئەوە دەبتە هۆی یەکگرتوویەکی زیاتر و کەمکردنەوەی چەند بەرەکی دە کۆمەڵگای یەک نەتەوەدا کە سەرکەوتوویی وڕزگاری و بەختەوەری ئەو نەتەوەی لێدەکەوێتەوە.

بەڵام ڕەخنەگرانی ناسیونالیزم دەلێن کە ئەو خۆشەویستی و ئەوینداری نەتەوەییە دەبتە هۆی سەرهەڵدانی توند تیژی نێوان نەتەوەکان کە ناسەقامگیری ئاشتەوایی هەرێمەکەی لێدەکەوێتەوە. تاقمێک ناسیونالیست دەدرێنە پاڵ چەمکی وەک خەڵک و گەل . دەو پەیوەندییەدا ناسیونالیزم دەگەڵ وشەی ڕەگەز پەرەستی بە یەک مانا دێنە گۆڕێ . بەیەک واتا هەڵسەنگاندنی ناسیونالیزم و ڕەگەزپەرەستی بەیەکەوە دەگەڵ لیبراڵیزم ودەوڵەتێکی نەتەوەیی کە تێیدا یاسا حاکمە بە هەڵە دەگەڵ ئەوتاقمە کە بەنێوی خەڵکێک ڕێگایەکی چەواشەکارییان بە دوورلە نەریتی وەک ئەرک و ماف بۆ گەڵێک گرتبێتە بەر بۆ وەیکە خەڵکێک بە گشتی پێی تاوانبار بکرێ لە قەڵەم بدرێن ،لێرەدایە کە دەبێ ئەو **تاقمە کە هەموو نەریتی مافخوازی ڕەوای گەلێک بە هۆی توند و تیژی چەواشە دەکەن دەگەڵ گەلێک بە گشتی کە داوای ڕزگاری خۆی لە ژێر دەستی دەکا جیا بکرێنەوە**.

ڕاهێنان و پەرە پێدانی فولڵکلۆر وەک بەرهەمی خۆشەویستی و نەتەوایەیی ڕەوتێکی پاش سەدەکانی 17 و 18 زایینی یە. ئەو دونیا خۆشەویستییە خەیاڵاوییە لە چاوپێداخشانێک بە ڕابردوویەکی دوور وەک بنەمایەک بۆ سەلماندنی ڕاستەقینە بوونی ئەو مێژوویە دا دەبیندرێتەوە. دە زۆربەی ئەو وڵاتانەدا کە ئەو هەستە توانراوە ئاوێتەی ناسیونالیزم بکرێ ،ڕاهێنان وناساندنی فۆلکلۆر بۆتە لەنگەرێک بۆ بە هێز کردنی کۆمەڵگای ئەو وڵاتانە . ئەوەش دەگەڕیتەوە سەر ئەو وڵاتانەی کە بوونیان وەک وڵاتێکی سەربەخۆ

ده نێوان ساڵەکانی سەدەی 18دا وەک ئاڵمان ، فینلاند ، نۆڕویژ نەناسرابوون. لەو جێیانە فۆلکلۆر وەک کۆڵەکەیەک بۆ بووژاندنەوەی فەرهەنگی نەتەوایەتی بە مەبەستی دامەزراندنی دەوڵەتێکی نەتەوەیی سەربەخۆ کەسایەتێکی بەرچاوی بوو. دە ماوەی سەدەی 19 دا فۆلکلۆر هەر نەخشی ئەو کەسایەتییەی گێڕاوە و بۆتە هۆی ئەوە کە بەرهەمی ئەدەبی بکرێتە میراتێکی مێژوویی بۆ پاراوکردنی زمان لە کۆماری ئیرلەند و هەر وەها لە زۆر وڵاتانی ئەفریقایی دا.

بەڵام لە سوئێد فۆلکلۆر دە ڕەوتی ناسیونالیزمدا بەو ڕادەیە کەلکی لێوەرنەگیراوە . تا ئەو جێگایە هێمای ویکینگەکان و گوستاو واسا _ گوستاو ئادۆلف و کارڵی دوازدە ئەو خەیاڵانەیان وەک هێمایەکی نەتەوایەتی تا ڕادەیەک بۆ هەرێم و مەڵبەندی تایبەت وەدیهێنا . و تا ئەو جێگایە کە ئەو هێما هەرێمییانە توانیان نوێنەرایەتی تا پلەی نەتەوایەتی وە ستۆبگرن ، بۆ وێنە سازکردنی ڕواڵەتێک لە دیمەنی مەڵبەندی دالارنا وەک شوێنێکی کە زۆرتر سوئێدی بوونیان پێوەدیارە.

ناسیونالیزم لەو وڵاتانەی کە دووڕگەن زۆرتر لە دەوری لاوژە وەک فۆلکلۆر هاتۆتە گۆڕێ ، لە ئیسلاند بە پێچەوانە، ناسیونالیزم لە سەر بنەمای ئەدەبییاتی چیرۆکی سەردەمی سەدەی ناوەڕاست وەک فۆلکلۆر هاتۆتە گۆڕێ ، چونکوو فۆلکلۆری باوی سەرزاران بە هێند نەگیرابوو و بە پێچەوانەوە ئەو بەیت و باوانە کراونە بنەمایەکی نزمی پلەی فەرهەنگی.

مێژووی ناسیونالیزم

ئەو ڕستانە باسی کاتی ڕسکانی ناسیونالیزم دەکەن . هێندێک دەڵێن کە ناسیونالیزم درێژەی نیشتیمانپەروریی و هاوتەمەنی مرۆڤایەتی یە ،هێندیکیش دەڵێن کە دەگەڵ ناسیونالیزمی مۆدێرنی سەدەی 16 و هێندێکیش لەوە دەدوێن کە وێڕای ڕۆشنگەری و شۆڕشی فەڕانسە وەدیهاتووە . ناسیونالیزم بوو بە چەکێک دەدەست لیبراڵەکاندا بە مەبەستی ڕووخانی سیستیمی ئیمپریالیستی کۆنی پادشایەتی و گێڕانەوەی دەستەڵات بۆ لێهاتووەکانی ناوخۆ یان خەڵکی خۆ لە ئوروپا. بە داخەوە هەر زوو ناسیونالیزمێکی دواکەوتوانە هاتە گۆڕی بە پێچەوانەی شێوەیەکی پێشکەوتوانە و بە پێواری عەقڵی. ئاستەنگێ دە ناسیونالیزمدا بەدیدەکرێ کە ئەگەری دژایەتی کردنی تاقمێک وەک کۆ دەگەڵ فەرهەنگەکانی دیکە لە ناوخۆ یان دەرەوەی وڵاتدا بکرێ . ناسیونالیزم حەولی خۆڕاگرتنی دە سنوورەکانی خۆیدا دەدا تەنانەت کەمایەتییەکانیش هەر دەوسنوورەدا ڕادەگرێ . وەک فرانکۆ لە ئیسپانیا کە لەوێ دیمان چۆن باسکەکانی وەک خەڵکێکی جێواز نابووە ژێر گوشار . بۆوەیکە خەڵکی باسک دەو سنوورە بەرتەسکەدا ئاسمیلە بکا فەرهەنگ ، نەریت ، زمان ، وئاڵای ئەوانی نایاسایی لە قەڵەم دا و قەدەغەی کردن.

پرەنسیپی نەتەوایەتی

پرەنسیپی نەتەوایەتی پێوارێکە کە دە دابەشکردنی خەڵک دە کۆمەلگادا بە پێی کۆلتور و تایبەتمەندییەکانی دیکەی نەتەوایەتی دەبێ لە بەرچاو بگیرێ . ئەگەرچی قەت بە تەواوی نامۆیی سیاسیشی پێوەدیار نەبووبێ ،لانیکەم بۆتە فاکتۆرێکی بنەڕەتی ئاگاهانە ،هەووەڵ دە دنەدانی جووڵانەوەی نەتەوایەتیدا کە بە جیهانبینی گشتی ناپلێۆن ناسراوە . و بەدوای ئەو ڕووداوەشدا حەول بۆ بەکردەوە تاقیکردنەوەی بە مەبەستی داسەپاندنی بۆ دەستاوێژی بۆ سەر مێژووی ئوروپادا بووە.

ئاکامی ئەو ئاسەوارانە هێندێکیان بوونە هۆی یەکگرتوویی و هێندێکیشیان بوونە هۆی لێکدابڕان .ئەوەی پێشوو وەک نوێنەری ئەو بەشە لە یەک خەڵک کە دە نێوان چەند دەوڵەتاندا دابەشکراون،خۆ دەنوێنێ وەک ئاڵمان و ئیتالیا . ئەوەی دوایی نوێنەرایەتی ئەو بەشە دەکا کە چەند خەڵکی جێوازن و دە یەک دەوڵەتدا کۆکراونەوە ، وەک ئوتریش ، مجارستان ،ڕژیمی شایەتی لە دانمارک و تورکییە . کاتێک ئاستەنگ بۆ هەووەڵی یان دووهەمی بەنێوی لێک کۆکردنەوەیەکی نەتەوایەتی یان یەکدەستکردنیان ، کەسایەتی دەستەڵاتدارلەو وڵاتە دەبتە لاولاوەی یەکگرتوویی وەک پرنسیپی نەتەوایەتی ، دیارە کە ئەوە هێزێکە بۆ دەنە دانی بزاوی شۆڕشگێڕی دژ بەو لێک کۆکردنەوەیە.

لە دەرفەتی هەڵکەوتووی ئەو بیرە نەتەوایەتییەدا زۆر سیاسەتوانانی سەدەی 18 لەوانە ئوتوو ڤون بیسمارک لە ئاڵمان و کامیللا لە ئیتالیا توانیان لە هەل ومەرجێکی وەک دەنگدانی گشتی کە یەکێک لە پرنسیپەکانی ناپلیونی بوو ،وەک شەرتێک بۆ دیاریکردنی جوغرافیای نەتەوایەتی کەڵک وەرگرن وتێدا

سەرکەوتووش بوون.
دەستەواژە بۆ ئەو شەرتە ڕەوایە دەڕووبەڕووکردنەوەی نەتەوە دەگەڵ تایبەتمەندییەکانی سیاست دا ، پرنسیپەکانی نەتەوایەتی خەوشهەڵگرترە کە یان لە لایەن خەڵکی سەردەستی دەستەڵاتدار تاڕادەیەکی زۆر لە ژێر نێوی چەمکی هاونیشتیمانی بە مەبەستی تواندنەوەی خەڵکی بچووکتر و کەمایەتییەکان دە نێو خۆیاندا ،کە کراوە و وێستراویشە بۆ پێکهێنانی هەلومەرجی جێبەجێکردنی لە ژێر نێوی panslaviska rörelsen) بزاوی بە دیلکردن) بۆ نموونە بە درێژایی دەستەڵاتداری رووسەکان ، یان دە سەرکوتی هەستی نەتەوایەتیدا یان بێ هەڵوێستکردنی ئەو هەستە بە مەبەستی کەلکوەرگرتنی سیاسی لە پێکەو ژیانی ئەو خەڵکە جێوازانە.
جار وبار پرنسیپە نەتەوایەتییەکان وەک کەرەسەیەک کەلکیان لێوەرگیراوە ، ئەگەرچی مەبەستێک بووە کەم یان زۆرعادڵانە بەڕێوە چووە ،بەڵام تا ڕادەیەک یش ئاوێتەی بێعەدالەتی بووە جا نەک هەر دەگەڵ ئاڵمان بگرە دەگەڵ ئەو هەرێمانەی کە هی دانماڕکییەکان بووە لە schleswig-holstien ولە دانیماڕک جوێکراونەوە.

لیبڕاڵ ناسیونالیزم

لیبڕاڵ ناسیونالیزم چەشنێک لە ناسیونالیزمە کە دەو دوایانەدا لە لایەن فیلسوفەکانی سیاسەتوان پشتیوانی لێکراوە و سەلماندوویانە کە وەک دەڵێن دژایەتی دەگەڵ خەڵکی دیکەی پێوە دیار نییە بە تایبەت ئەگەر دەگەڵ نەریتی لیبڕاڵەکان وەک ئازادی ، تەحەممول ،یەکسانی ، و مافی تاک ئاوێتە بکرێ . ernest Renan (1882) و john stuart Mill(1861) کە خۆیان وادیاربووپێشولە ناسیونالیستەکان بوون .
لیبڕاڵ ناسیونالیستەکان ئەغڵەب لە بایخەکانی نەتەوایەتی دیفاع دەکەن و لە سەر ئەو باوەڕەن کە هەر نەتەوەیەک دەبێ پێناسەی نەتەوایەتی خۆی بێ تا بتوانێ وەک مرۆڤێک کە خاوەن هەموو تایبەتمەندییەکانی خۆیەتی بژی . ژیانێکی سەربەخۆ کە لیبڕال دیموکڕاتەکان داوای دەکەن بۆ پێناسەی نەتەوایەتی بە مەبەستی وەگەڕ کەوتنی کۆمەڵگایەکی بێ تیکهەڵچوون و تەنگژە بە پێویست دەزانن..

Ernest Renaن (1892/10/12__1823/2/28) یەکێک لە فیلسوفە بە ناوبانگەکانی فەڕانسەیە کتیبێکی بە نێوی(ژیانی مەسیح) دە ساڵی 1863 دا نووسیوە ،ئەو کتێبە بوو بە هۆی دمەقرەیەکی زۆر لەمەڕ وەیکە دەو کتێبەدا مەسیح وەک ئینسانێکی مێژوویی نەک وەک کوڕی خودای و کتێبی ئینجیل یشی بە کتێبێکی هاسایی وەک هەموو کتێبەکانی دیکە کە سەرچاوەیەکن بۆ مێژوو ناساندبوو کە ڕەخنەگرتنی لێیان بە ڕەوا دەزانی ،کە هەر ئەو هەڵوێستە بوو بە هۆی تووڕەبوونی دەستەڵاتدارانی کلیسای کاتولیکەکان .بەڵام بەناوبانگ بوونی Rena زۆرتر دەگەڕێتەوە سەر تاریفی ئەو لەnation واتە نەتەوە کە ئەو دە کتێبێکی خۆیدا بەنێوی" Ques-ce quune nation" دە ساڵی 1882 دا دژ بە تاریفی ئاڵمانی لە nation کە لە سەر بنەمای وەک ڕەواڵەت ، زمان ، نووسراوە ، لە جیاتی بایخدان بە ویستی ژیانی هاوبەشی وەک شەرتی پێویست و میعیار .بابەتەکە لە پێداویستییەکان سەردەم بوو چون ئەو لە جێگایەکی بە نێوی Alsace Lorraine دەژیا کە لەو شوێنە کێشەیەک هاتە پێش و دوابەدوای ئەوکێشەیە ئەو هەستی بە بوونی چەمکێک بە نێوی نەتەوەی کرد کە دوایەش سەلمێندرا.
ئەو کێشەیە لە سەرهەرێمێک بوو کە دەنێوان شەڕی ئاڵمان و فەڕانسە دا دەساڵی 1870-871 کە فەڕانسە دەپەیماننامەی ئاشتەوایی فرانکفۆڕت دا دابووی بە ئاڵمان بەڵام دە پەیماننامەی ئاشەوایی وێرسادا دە ساڵی 1919 دراوە بە فەڕانسە.
نەتەوە بریتییە لە کۆی ئینسانگەلێک کە هۆی یەکگرتوویی و هاوبەشییان فاکتۆرگەلێکن وەک زمان ، دین ،نیژاد، مێژوو ،فەرهەنگ، نەریت و دابی کۆمەڵایەتی . نواندنی ڕاشکاوانەی نەتەوە ،ناسیونالیزم یانی نەتەوەیی بوونە . دە قسەی سەرزارانی ڕۆژانەدا وشەی نەتەوە مانا ومەبەستی وشەی شتێکی لە گوێن ژئۆپۆلیتیک واتە(وڵات بە مانای سیاسی وشەکە یان دەوڵەت بە مانای جوغڕافیایی وشەکە) کە خەڵکێک خۆیانی پێ پێناسە دەکەن .دەوڵەتێکی لە سەر بنەمای نەتەوە پێکهاتبێ بە دەوڵەتێکی نەتەوەیی دەناسرێ.

شێوەکانی جۆراوجۆر لە ناسیونالیزم

دەکرێ ئاماژە بەجێوازی ئەو دوو پرنسیپەی کە ناسیونالیزمی بەڕێوە دەبا بکەین .یەکیان ius sanguinis واتە ناسیونالیزمی (خوێنی) کە باسی نەتەوە وەک یەک فەرهەنگی یەکگرتوو کە لە ڕەوتێکی دوور و درێژی مێژوویی یان خزمایەتی یەوە سەرچاوە دەگرێ ، دەکا ، هەڵبەت ئەو بۆچوونە ناسیونالیزمی تەخەییولی ئاڵمانی یە ، و لە بەرابەر ئەو پرنسیپە نەتەوایەتییە دادەنرێ کە ناسیونالیزمی (خاک و هەرێم ius solis(کە دەڵێ نەتەوە بریتییە لە دانیشتوانێک بە بێ لە بەرچاوگرتنی ڕابردوویەکی وەک نیژاد ،وابەستەگی . ئەو پرنسیپە ڕیشەی دە فەلسەفەی چاخی ڕۆشەنگەری فەڕانسەدایە کە سەر بە نەتەوەیەک بوون و مافی شارۆمەندی وێڕای هەرێم بە بنەما دەزانێ . هەر نەتەوەیەک دە هەلومەرجی تایبەتدا هەڵگری هێندیک لەو دوو پرنسیپانە دەبن و دە نێوان ئەو دوو پرنسیپانەدا دەهاتوچۆدان جا بۆیە دەبێ لە هەر وڵاتێک بە پێ هەلومەرجی خۆی دە دانانی یاسای شارۆمەندیدا ئەوانە بە وردی و سرنجەوەلە بەرچاو بگیرێن.

ئەو پرنسیپە سەرەکییانە دەکرێ ببنە دەستەواژەیەک بە شێوەگەلی جۆراوجۆر . ناسیونالیزم دەتوانێ خۆی وەک بەشێک لە بیر وباوەڕی فەرمی دەوڵەت یان بزووتنەوەیەکی خەڵکی بنوێنێ ،و دەتوانی جەخت لە سەر شارۆمەندی ، نیژاد، فەرهەنگ ، مەزهەب یان مەسلەکی خۆی بکاتەوە. ئەو بۆچوونە خۆماڵییانە لە چەمکی نەتەوە مەبەستی کلاسەکردنی ناسیونالیزمی جۆراوجۆری پێوەدیارە . بزووتنەوەی ئەو چین و توێژانە وەک نەتەوەیەک یان بزووتنەوەی چەند نەتەوە ئاوێتەی چەند یان هەموو ئەو دەستەواژانەن بەڵام دە پلەی جێواز دا. بزووتنەوەی ناسیونالیستی یش دەتوانرێ بە پێی بنەمای دیکە کلاسە بکرێ ،بۆ وێنە بە پێی چەندایەتی و چۆنایەتی و شوێنی بزووتنەوەکە.

تاریفی جۆراوجۆر لە ناسیونالیزم وەبەرچاودەکەون ،بە تایبەت کاتێکی بەرژەوەندی سیاسی دە پەیوەندی دەگەڵ ناسیونالیزمدا بە مەبەستی بەرز نرخاندن یان لە بەر چاو خستن و بە دزێو ناساندنی ئەو بزووتنەوەیە دێتە گۆڕێ.

هێندێک لە تێئۆریسیەنەکان دەلێن کە جێوازییەکانی نێوان هەموو جۆرە ناسیونالیزمێک قەڵبن . پێیانوایە دە هەموو شێوەکانی ناسیونالیزمدا دانیشتوان هەڵگری جۆرێک لە فەرهەنگی هاوبەشن و ئەو فەرهەنگەش قەت ناکرێ لە نیژاد جوێ بکرێتەوە. لەئەمریکا بۆ نموونە "چاکە" (کاری باش)کە دە بەیتەکاندا وەبەرچاودێن کە وەک فەرهەنگێکی دادوەرانەی باشوور لێیدەدوێن ،.ئەمریکا جۆرێک تێئۆری لە مەڕ ئامریکایی بوون هەیە کە بە nativism واتە (کە لە دایک بووی دەگەڵتە) ناسراوە ،و دە ماوەیەکی کورت دە ساڵەکانی 1900 دا لێژنەیەک بۆ لێکۆڵینەوە لە سەر چالاکی غەیرە ئەمریکاییەکان بە پێی ئەو تێئۆرییە پێکهات.

ناسیونالیزمی شارۆمەندانە

ناسیونالیزمی شارۆمەندی یان ناسیونالیزمی شارۆمەندانە خۆی یەک چەشنە ئاڵترناتیوە بۆدەوڵەتێکی نەتەوەیی کە دەو ناسیونالیزمەدا دەوڵەت پێناسەی سیاسی خۆی لە بەشداری چالاکانەی شارۆمەندان وەردەگرێ ، تا ئەو جێگایە کە ئەو دەوڵەتە بتوانێ نوێنەرایەتی" ویستی خەڵک " بکا . ئەندامی ئەوتۆ نەتەوەیەک دە پرنسیپی " ius solis"واتە ناسیونالیزمی(خاک و هەرێم) دا خۆی دەبینێتەوە .ناسیونالیزمی شارۆمەندانە ئاوای بۆ دەچن کە ئەغڵەب بنەماکەی لەJean Jacques Rouseau بە تایبەت دە تێئوری لە مەڕ بەڵێننامەی کۆمەڵگا کە ئەو نێوەشی لە کتێبەکەی بە نێوی (لەمەڕ بەڵێننامەی کۆمەڵگا)وە وەرگرتووە . ناسیونالیزمی شارۆمەندانە ئاوێتەی نەریتی لیبڕالیزم و عەقڵگەراییە، ئەو چەشنە ناسیونالیزمە دەگەڵ ناسیونالیزمێکی کە بنەمای نیژادی بێ جێوازیان هەیە . دە نێو ئەو نەتەوانەدا کە بنەمایان ناسیونالیزمی شارۆمەندانەن ، بوونی ئینسانگەلێک بە نیژادی جێواز و فەرهەنگی جێواز کە لە نێو ئەو نەتەوەیەدا لە دایکیان بوون یان دانیشتوانی نێو ئەو سنوورەن وەبەرچاو دەکەون . شارۆمەندی دەو وڵاتەدا شتێکە ئارەزومەندانە .بیر وباوەڕی ناسیونالیزمی شارۆمەندانە ئاسەواری بە سەر پەرەسەندنی دیموکڕاسی و گەشەکردنی کۆمەلگای وەک ئەمریکا ، فەڕانسە وە دیارە.

Jakobiner تاقمێک بە نێوی یەعقوبییەکان کە لە سەردەمی شۆڕشی فەڕانسە لەسەر ئەو باوەڕە بوون

که دەبێ دەوڵەتی یەکدەست و بەناوەندێکی بە هێز بۆ فەڕانسە بێتە کایەوە لە سەر بنەمای ناسیونالیزمی دەوڵەتی ، هەر ئەو بیر وبۆچوونەی کە لە تورکییەی سەردەمی ئاتاتورک بە نێوی ناسیونالیزمی تورکەکەمالیستەکان هاتە کایەوە.

ناسیونالیزمی نیژادی

ناسیونالیزمی نیژادی یان ناسیونالیزمی نیژادییانە، لە دەوڵەتێک کە لە سەربنەمای نیژاد دامەزرابێ دەدوێ ، لەودا نیژاد هەمیشە بە شتێک لێکدەدرێتەوە کە سەرچاوەکەی لە جیلی پێشووی خۆی واتە باب وباپیران دەستپێدەکا (ius sanguinis) واتە ناسیونالیزمی خوێنی .ئەو هەروەها هەڵگری ئەو بیر و باوەڕشە وەک فەرهەنگی هاوبەشی خۆی دەگەڵ باب وکاڵ وپێشینیانیان ،وهەروەها زمانی هاوبەش . ئەندام بوون دەو نەتەوەیەدا وادیارە وەک میراتە . دەوڵەت پێناسەی سیاسی خۆی لە نوێنەرایەتی وەڵاتیک بۆ ئەو نیژادە وەردەگرێ . ولەشێوەی کاری خۆی وەک مەبەستێک بۆپاراستنی پێناسەی نەتەوایەتی و پشتیوانی لە فەرهەنگ و ژیانی کۆمەڵایەتی ئەو دەستە و تاقمە کەلک وەردەگرێ .بیر و بۆچوون لە سەر نیژاد زۆر کۆنە ، بەڵام ناسیونالیزم نوێی نیژادی زۆر ئاسەواری Johan Gottfried von Herderکە چەمکی "das volk" خەڵک " ی هێنایە گۆڕێ و Johann Gottlib Fichte پێوە دیارە. ڕەوتی ناسیونالیزمی نیژادی ئێستا باوە و زۆر بە ئاسایی بە ناسیونالیزم دەناسرێ . ناسیونالیزمی ئاڵمانی سەدەکانی 18و تادوایی شەڕی دووهەمی جیهانی ناسیونالیزمێکی نیژادی تەخەییولی بوو . دە دەیەی 30 و 40 نازیستەکانی ئاڵمان ناسیونالیزمێکی نیژادپەرەستانەیان پەرەپێدا . لە ژێر درووشمی "یەک وڵات " "یەک نەتەوە " "یەک ڕێبەر " تێکەڵاوی نازیسم و نەتەوە و نیژاد و سیاسەتی بەڕیوەبەرایەتی لێکەوتەوە .ناسیونالیزمی نازیستانە لە سەر بنەمای سوسیال داروینیزم و بیرۆکەی بێزاری لە نەتەوەکانی دیکە دامەزراوە.

تێئۆریسیەنAnthony D. Smith چەمکی "ناسیونالیزمی نیژادی " بۆ ئەوانەی وا کە لە ڕوانگەی ڕۆژاواییەکانەوە نارِوانن ناسیونالیزم دەکاری دەکرد . بە پێچەوانەی ڕوانینی ڕۆژاواییەکان کە ناسیونالیزم وەک پێناسەیەک بۆ هەرێمی جوغرافیایی خۆیان تاریف دەکەن .

دەستەواژەی"etnonationalism"هەر بۆ ئەو ناسیونالیستانەی دەکار دەکرد کە هەڵگری باوەڕی ناسیونالیزمی نیژادین " etnisk nasionalis" ،و نوێنەرایەتی ئەو هێڵە بەرینەن کە وەک باوەڕێکی نافەرمی شاراوە و غەریزی یە. ئەو شێوە بە ناماقووڵە هەر تکیان دەگرێتەوە هەم ناسیونالیزمی نیژادی و هەم ناسیونالیزمی قەومی ، سەرەڕای وەیکە ناسیونالیزمی قەومی دەتوانی هەڵگری ناوەرۆکێکی ماقووڵانە بێ وەک باسی ئەفریقاییەکان ، ئەمریکاییەکانی بە ڕەگەزئوروپایی ، یان ناسیونالیستەکانی دیکە کە زۆر ڕاشکاوانە بۆ دابینکردنی پێناسەی نەتەوایەتی خۆیان چالاکن.

ناسیونالیزمی ڕومانتیک

ناسیونالیزمی تەخەییولی یان ڕومانتیک (ناسیونالیزمی پێناسە یان ناسیونالیزمی ئورگانیک) ئەو چەشنە لە ناسیونالیزمی نیژادی یە کە دەوڵەت پێناسەی خۆی لە ئاکامی ڕەوتی سروشتی نەتەوەیی یان نیژادی وەردەگرێ .ئەوەش کاردانەوەیەکی باوەڕی خەیاڵی یە کە بە پێچەوانەی بنەما و مەنتیقی چاخی ڕۆشنگەریئوروپایە یە.

ناسیونالیزمی خەیاڵی مێژوویەکی فەرهەنگی نیژادی کە دابینکەرەوەی باوەڕگەڵی ئەویندارانەی بوو،بەدەستەوەیدا.

Bröderna Grimm بە ئیلهام لە نووسراوەکانی Herder دەستیان دایە هێندێک نووسراوەی ڕومانتیکی کە جەختیان لە سەرنیژادی ئاڵمانی دەکردەوە . مێژوونووس Jules Michelet نموونەیەکی بەرچاوی مێژووی ناسیونالیزمی ڕومانتیکی فەڕانسەیە.

درێژەی هەیە